

การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการชีวิตประจำวัน

ผศ.ดิเรก นุ่นกล้า
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพออยู่พอกิน ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ใน พ.ศ. ๒๕๑๗ ในขณะนั้นเศรษฐกิจของไทยกำลังเฟื่องฟู เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ได้รับความสนใจจากทางราชการและประชาชนเท่าที่ควร พิพัฒน์ ยอดพฤติกการได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้ให้เห็นว่าแนวทางในการพัฒนาประเทศที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่สอดคล้องกับภาวะของประเทศและประชาชน จึงทรงเน้นการพอมีพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้พระองค์จะทรงพระราชทานพระบรมโอวาทเกี่ยวกับความพอมีพอใช้นี้ไว้นานกว่า ๓๐ ปี แล้วก็ตาม แต่สามารถนำมาเป็นข้อเตือนสติแก่ผู้บริหารบ้านเมืองได้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องใหม่ เนื่องจากพระองค์ท่านได้ทรงใช้เป็นหลักในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่กว่า ๓,๐๐๐ โครงการตลอดมานับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา โดยเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความ พออยู่พอกิน อันเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง มิได้มุ่งเน้นเฉพาะภาคการเกษตร แต่ยังครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิต การประกอบกิจกรรมของภาคธุรกิจ การค้าระหว่างประเทศ หรือแม้แต่การดำเนินงานของภาครัฐ เพื่อที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติภายใต้หลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. ใช้ทางสายกลาง โดยเน้นการดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือ เชื่องช้าจนเกินไป มีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถ ในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐาน ความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ จะคำนึงถึงความสามารถของชุมชนเมือง ภูมิภาค ประเทศ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

๒. ให้ความสำคัญกับความพอประมาณ โดยยึดหลักความมีเหตุผล ดังนั้นการตัดสินใจใน เรื่องต่าง ๆ ควรใช้เหตุผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท ใช้สติปัญญาในการพิจารณา เรื่องราวต่าง ๆ ไม่หลงไปกับกระแสวัตถุนิยม ซึ่งจะนำไปสู่การใช้จ่ายเกินตัวหรือการใช้เงินอย่าง ไม่คุ้มค่าและขาดประสิทธิภาพ

๓. ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีความพอเพียงทั้งในด้าน วัตถุ และด้านจิตใจเป็นการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตของคน ในประเทศให้รู้จักคำว่าพอ เพื่อขจัดความโลภให้น้อยลง จะได้มีความสุขทั้งทางกายและทางใจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความวุ่นวายให้แก่สังคมส่วนรวม

ประเทศ ชาติ ได้อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพื้นฐานและเศรษฐกิจชุมชนว่า ถ้าสังคมไทยทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานกันอย่างทั่วถึง เราสามารถจัดความยากจนของ คนทั้งประเทศ พร้อม ๆ กับสร้างฐานทางสังคมและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้ฟื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้น เต็มประเทศ ความเข้มแข็งที่พื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้การพัฒนา เศรษฐกิจในระดับบนมั่นคงและยั่งยืน เศรษฐกิจพื้นฐาน หรือเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสถึงเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ มีความ คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน กล่าวคือ

เศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทำนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทาง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจ พื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนคือ อย่างเดียวกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุขได้ เมื่อสมดุล เป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิกฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ที่สำคัญ เมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนา เศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ

ลักษณะ ๕ ประการที่เป็นปัจจัยสำคัญของเศรษฐกิจพื้นฐาน คือ

๑. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน
๒. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน
๓. มีความเป็นบูรณาการ คือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดด ๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป
๔. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง
๕. การจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นกรอบแนวความคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมหภาคของไทย ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่ดีมีความสุขอย่างยั่งยืน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้รับการเชิดชูสูงสุด จากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯถวายรางวัล The human Development Lifetime Achievement Award แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองสู่หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก ๑๖๖ ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตแต่ละคน ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ตั้งตนได้ในทางเศรษฐกิจ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์
๒. เป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม ทำให้สังคมมีปกติสุข ไม่เบียดเบียนกัน มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ไม่มีการขัดแย้ง แยกความสามัคคี
๓. เป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศชาติทำให้การบริหารประเทศมีความโปร่งใสปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน มีการใช้อำนาจที่เป็นธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติ มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างสมดุลและยั่งยืน

สรุป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักการหรือแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การดำเนินชีวิตปัจจุบันที่เรียกว่าพอดี รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับต้องให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

* * * * *

บรรณานุกรม

กองประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

“สหประชาชาติถวายราชสดุดี: พระมหากษัตริย์นักพัฒนา”, วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓. (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๔๙) หน้า ๔๘ – ๔๙.

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. เศรษฐกิจพอเพียง ความพอเพียงมวลรวมในประเทศ.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทดวงกมลสมัย จำกัด, ๒๕๕๐.

ธีรพงษ์ มหาวีโร. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔),

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะบุคส์, ๒๕๕๐.

ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง สีธรรม และสุขภาพ.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงเทพพรีนติ้ง เซนเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๑.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร. กรุงเทพมหานคร :

บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๐.

มัทนา พันทวี. “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ กับหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนา”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สมพร เทพสิทธา. พระมหากรุณาธิคุณ ดุจแผ่นดินและดวงตะวัน. กรุงเทพมหานคร :

สมชายการพิมพ์, ๒๕๕๐.